

Ювілей «Просвіти»

Урочистості з нагоди 150-річчя діяльності Всеукраїнського товариства «Просвіта» та 30-ї річниці з дня утворення Ніжинського товариства української мови імені Тараса Шевченка відбулися днями у стінах Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя.

Історія «Просвіти» (утворена 8 грудня 1868 року у Львові) – це історія культурного і національного відродження українського народу. Від початку своєї діяльності вона по всій території України відкривала школи, бібліотеки, друкарні, книгарні, народні театри, музеї в українському дусі, де домінувала українська тематика, лунала українська мова. Фундаторами просвітницького руху були видатні особистості – Анатолій Вахнянин, Андрей Шептицький, Іван Франко, Борис Грінченко, Леся Українка, Микола Лисенко, Михайло Коцюбинський, Дмитро Яворницький, Юрій Федькович, Володимир Леонтович та багато інших подвижників національної ідеї із числа політичних діячів, а також діячів культури, науки, освіти, мистецтва, духовенства тощо. Але влада намагалася всіляко перешкоджати діяльності організації. Переслідувалися і піддавалися репресіям активісти, під заборону була українська мова. В роки національних лихоліть тисячі просвітян заарештували і стратили в тюрмах і таборах. Часом вони вимушені були працювати в підпіллі.

Ніжинську організацію товариства «Просвіта» заснували влітку 1907 року. Очолив її член товариства з Чернігова Є. Шульга. Організація об'єднувала тоді в своїх лавах 40 чоловік – місцевих соціал-демократів, представників інтелігенції, вчителів та студентів. Найактивнішим серед них був поет і прозаїк О. Плющ, який навчався в історико-філологічному інституті. Основними напрямками їхньої роботи стала лекційна, суспільно-митингова, концертно-художня та бібліотечно-освітня робота. Та через переслідування влади у 1914 році організації довелося припинити свою діяльність. Поновила роботу вона у 1917 році. Але теж ненадовго. Радянізація «Просвіти» спочатку спричинила розкол у її лавах, а згодом, підпорядкувавшись принципам комуністичної ідеології, відійшла від просвітницької спрямованості.

Відродилася «Просвіта» тільки у 1989 році, коли розпочався новий виток боротьби за незалежність України. У Ніжині спочатку створили Товариство української мови імені Тараса Шевченка, яке й виросло згодом у Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка. Започатковане представниками галицької інтелігенції, воно поповнювало свої лави студентами, урядовцями, вчителями, журналістами, священнослужителями, перетворившись на наймасовішу громадську організацію, яка й відіграла консолідуючу роль у об'єднанні демократичних сил і становленні української державності.

(Закінчення на 5 стор.)

Ювілей «Просвіти»

(Закінчення. Поч. на 1 стор.)

Ювілейні урочистості «Просвіти» зібрали в залі гоголівського вишу учнівську і студентську молодь, викладачів, вчителів, почесних гостей, словом, всіх небайдужих до історії своєї держави, шанувальників рідної мови. Учасників зібрання тепло привітав ректор НДУ імені Гоголя, кандидат історичних наук Олександр Самоїленко. Високо оцінив роль просвітян Ніжина в становленні незалежності держави та боротьбі за українську мову міський голова Анатолій Лінник. Від імені громадського об'єднання «Ніжинське міське товариство греків імені братів Зосимів» звернулася з вітальним словом до всіх причетних її голова Лариса Зайко.

Одним із тих, хто свого часу сприяв відродженню просвітницької організації на Ніжинщині і розбудовує її сьогодні, є ніжинський бізнесмен і водночас заступник голови Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка Микола Шкурко. Коротким екскурсом в історію її створення він і розпочав свій виступ, згадав імена видатних ніжинських просвітян, які стояли біля витоків, і звичайно ж, колишнього ректора Гоголівського вишу академіка Федора Арвата. А потім сконцентрував увагу на викликах сьогодення і невідкладних завданнях щодо зміцнення державного статусу української мови. І ніжинська вища школа у цій справі має стати базовим центром.

Слогадами про події тридцятирічної давнини, коли українство піднімало голову, і роздумами про сьогодення ділилися з трибуни активісти національно-патріотичного, просвітницького руху Ніжина – доктор філологічних наук, завідувач відділу слов'янських літератур Інституту літератури імені Т.Г. Шевченка НАН

України Павло Михед, кандидат історичних наук Ольга Ростовська, викладачі Юрій Давиденко та Василь Пабат, журналістка і директорка Центру співпраці з українською діаспорою Надія Онищенко, кандидат технічних наук, викладач НАТІ Володимир Василюк та інші.

«Просвіта» боролася за зміни, і вони відбулися і в державі, і в напрямку мовознавства. Воно повернулося до людини – її творця – на цьому наголосила доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови Надія Бойко, яка також була одним із фундаторів Товариства в Ніжині. Мова удосконалюється. Повернулися забуті імена, які тривалий час були заборонені. Вагомим є внесок у цю справу і ніжинських мовознавців. І цей процес триває.

Про необхідність унормування українського правопису вела мову і кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови університету Валентина Пугач. З цього приводу в наукових колах точаться гарячі дискусії. Та попри розбіжність думок, точка зору філологів ніжинської вищої школи завжди враховується.

Лаконічним у своєму виступі був почесний голова Чернігівської організації товариства «Просвіта» Василь Чепурний. Завагомий внесок у розбудову організації він нагородив Почесними грамотами цілу плеяду активістів просвітницького руху Ніжина і зазначив, що сьогоднішню триєдину місію «Просвіти» вбачає у боротьбі з системою олігархату в державі, розумному розв'язанні проблеми з Росією – країною-агресором, з якою наш народ тісно пов'язаний і де широко представлена українська спадщина, від якої не можна відмовитися, і пошук шляхів, як увійти в Європу гідною європейською нацією, щоб підкорити її

своєю оригінальністю. Над цим потрібно працювати надалі, а розпочинати вже зараз.

Складно говорити і важко було слухати про речі, які лунали з вуст гостя із буремного Донбасу – голови Луганського обласного об'єднання товариства «Просвіта» Володимира Семистяга. Він передав ніжинським просвітянам вітання від друзів і побратимів Луганщини, яким через війну доводиться працювати в підпіллі. Їхня боротьба – не лише за мову і культуру, а й допомога фронту, розповсюдження листівок, диверсійна робота в тилу ворога. Ці хлопці й дівчата варті поваги. Багатьом із них довелося побувати в застінках КДБ ЛНР, пережити тортури і знущання. Дехто за свою проукраїнську позицію і просвітницьку діяльність навіть поплатився життям.

95 діб у підвалі КДБ у перші часи окупації провів і пан Володимир. Але це не зломило ні його, ні його однодумців, а навпаки – стимулювало до активніших дій не тільки в підпільній роботі, а й на міжнародних майданчиках. У тому числі й у європейських судах, де просвітяни вимушені шукати захисту. Та страшніше за репресії і катування, наголосив Володимир Семистяга, є те, що в душі ненависті до України і всього

українського на окупованій території виховують підрастаюче покоління, що ідеологічно і ментально ще більше віддаляє цю українську землю і її людей від України.

Викликає неабияку тривогу те, що п'ята колона не на жарт піднімає голову. Просвітянин із Луганщини Сергій Мельничук констатував із трибуни, що в країні йде знищення фундаментальних засад української ідентичності. Тож, і загроза втрати державності є цілком реальною.

Співзвучною із виступами луганських колег була й доповідь ніжинського науковця – кандидата філологічних наук, доцента кафедри української мови Станіслава Зінченка. Він наголосив, наскільки важливим питанням в Україні є мовне. Це показали процеси на Сході України, коли проросійськи налаштовані чиновники, за сприяння російських спецслужб, відкрито чинили спротив поширенню української мови в даному регіоні, що в подальшому й привели до кривавого протистояння, яке ось уже шостий рік не припиняється.

Про те, як важко наразі тримати національно-культурний фронт у вищих ешелонах влади в нашій державі, яка перебуває в стані війни з Росією, розповів заступник голови Координаційної ради з питань застосування української мови при Міністерстві культури України Тарас Марусик. А тому і надалі «Просвіта» має пробуджувати національну свідомість, плекати українську мову й відстоювати все українське.

Упродовж урочистостей в унісон промова лунала і високе поетичне слово Ліни Костенко, Івана Малковича, Валентина Бичка, Володимира Самійленка, Дмитра Білоуса та інших із вуст студентів філологічного факультету вишу. Пісенні вітання учасникам зібрання дарували ніжинські аматори та зразковий дитячий хор «Сяйво» під керівництвом Заслуженого працівника культури Сергія Голуба.

Валентина МІРОШНИК
Фото Олександра ВАСИЛЕНКА